

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Judicium Ecclesiasticum Seu Decretalium Gregorij IX.
Pont. Max. Liber II.**

Schmalzgrueber, Franz

Ingolstadii, 1726

Titulus XXI. De Testibus cogendis, vel non.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74990](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74990)

Ratio autem, quare Juramentum exigatur in secunda reprobatione testium reprobatoriorum, non autem in prima probatoriorum, est, quia contra eum, qui reprobatorios vult denuo reprobare, est major præsumptio, quòd id agat ex malitia, quàm contra eum, qui tantum vult reprobare probatorios; de priore enim periculum est, ne quasi provocatus se velit ulcisci ob reprobata fidem testium probatoriorum à se productorum.

Verum hæc res potissima ex parte ex Judicis pendet arbitrio; nam & in prima reprobatione, si ita expedire videbitur, juramentum potest exigere à reprobato testis. Excipe, nisi sit Judex Delegatus v. g. à Papa, ut contingit in casu c. presentium cit. is enim debet servare mandatum delegantis.

149. Queritur 5. an possit quis reprobare testes à se productos? R. non posse eos reprobare, sive excipiendo repellere, tanquam inhabiles. Ita habetur l. si quis 17. C. b. tit. & docet Gloss. ibid. V. excipere, Laym. in c. 21. b. tit. n. 4. Haun. tom. 5. tr. 4. n. 319. Pith. hic n. 258. Proceditque hoc, sive sit in eodem, sive in diverso Judicio. Ratio est, quia producendo testes videtur approbasse eorum personas, licet inhabiles, & quos approbavit pro se, etiam debet admittere contra se juxta reg. 21. in

6: quod semel placuit, amplius displicere non potest; & aliam communem apud Jurisperitos: Qui approbavit personam ad certum actum, vel officium, non potest deinde eandem reprobare, tanquam inhabilem ad idem officium, vel consimile.

Duæ tamen faciendæ Exceptiones sunt. 1. Si causa reprobandi de novo emergat, aut si prius extitit, fuit incognita, ut si inimicitia capitales inter producentem, & testem supervenerint. 2. Si producens videat, quòd testes à se producti contradicant sibi ipsis, vel unus, aut plures alijs à se productis, aut quòd deponant pro Adversario, contra quem producti sunt. Ratio est, quia producens non censetur approbare, quæ testes dicturi sunt, cum ea necdum scire potuerit.

Neque obstat, quòd producens Instrumentum reprobare illud non amplius possit; nam hic potuisset, & debuisset prævidere, an illud faciat pro se, vel contra se, antequam illud produceret. At verò is, qui testes producit, prævidere non potest, quid dicturi sint in Judicio; quia sæpe variant, & postquam per levitatem prius steterunt pro producente, Juramenti dein Religione accedente, partes Adversarij amplectuntur; quia perjurium horrent.

TITULUS XXI.

De Testibus cogendis, vel non.

1. Testes compelli possunt ad testificandum.
2. Servato tamen ordine inter penas.
3. Excipiuntur parentes contra liberos, & vicissim.
4. Consanguinei, & affines.
5. Conjuges &c.
6. Doctrina traditæ limitatio.
7. Discrimen inter privilegiatos, & non privilegiatos.
8. In loco Judicij non tenentur deponere senes, infirmi, pauperes.
9. Longè distantes, Milites, personæ egregiæ.

10. Doctores.
11. Clerici, & Religiosi ad testificandum compelli nequeunt a Seculari.
12. Possunt ab Ecclesiastico, & suo Judice.
13. Cause, in quibus compelli testis ad testificandum potest.
14. Exceptiones.
15. 16. 17. 18. Quando testis compelli possit ad testificandum in causa criminali?
19. 20. An in hac testificans contra reum irregularis fiat?

Sæpe contingit, ut aut metu, aut odio, vel amore, aut alia quacunque ex causa testes à parte rogati, vel à Judice citati venire renuant, aut si veniant, testificari reculent. Hinc quid eo casu faciendum sit Judici, discutitur præsentis Titulo.

Queritur 1. an Testes compelli possint à Judice adferendum testimonium? R. posse ad id compelli, si rogati, & vocati ferre testimonium renuant, nec causam, quæ ipsos excuset, afferant. Ita statutum utroque Jure; Canonico quidem per Rubricam, & textus b. tit. Civili autem l. si constitutio 10. l. si quando 19. & Auth. seq. C.

de testib. Ratio est, quia publicè utile est ex veritatis occultatione nemini interverti Jus suum, quod tamen fieret, si testes à ferendo testimonio se possent subtrahere.

Coguntur autem testes, quando idonei sunt, Jure Civili, vel indictâ mulctâ pecuniariâ l. un. ff. si quis jus dicent. non obtemp. vel captis pignoribus ad exemplum Tutorum, & Curatorum satisfacere nolentium; aliquando etiam per confiscationem bonorum & bannum. Gaill. l. 1. obs. 100. n. 10. & seqq. Jure Canonico, antequam Judex Ecclesiasticus ad coactionem testium, recusantium testificari, descendat, monendi sunt antea, & si moniti, amore, aut favore unius.

unius partis, vel odio, aut timore alterius se subtrahere velint, tum primum cogendi sunt, ut constat ex *c. super eo 3. b. tit.* & notat Abb. *ibid. n. 3.* Pirh. *n. 6. hic.* Wiest. *n. 3.* Præsumitur autem testis ob aliquam pravam affectionem tegere veritatem velle, eo ipso, quod rogatus, & monitus testificari renuat, & justam causam, quâ se excuset, nullam alleget, ut bene advertit Pirh. *n. 4.* Hinc casu, quo testimonium testis necessarium est, eò quod veritas aliter, quàm per ipsius testimonium haberi nequeat, si post monitionem non pareat, statim compelli ad testificandum potest.

² Compelluntur autem per Censuras Ecclesiasticas *c. causam 1. & c. pervenit 5. b. tit.* ubi noto, si testis citatus sit Clericus, conveniens esse, ut non statim pœnam Excommunicationis vel depositionis Judex irroget, sed primò quidem procedat adversus contumacem per Censuram Suspensionis, & interdicti, postea verò, si testis persistat in contumacia, ad excommunicationem, ac denique ad pœnam depositionis, ut patet ex *c. cum super 2. b. tit.* & notat ibidem Gloss. *V. depositionis.* Imola *ibid. n. 4.* Felin. *princ. Pirh. n. 8. hic.* Wiest. *n. 3.* Excipitur, nisi Judex nimium distet à testibus citatis; tum enim in Citatorio statim, ubi præcepit, ut certo die & loco compareant, in reluctantes sub conditione ferre Ecclesiasticam Censuram potest, ut notat Wagn. *in c. causam cit. not. 2.*

Quæritur ². quæ personæ ad testimonium ferendum cogi possint? R. omnes, quos non vel Jus, vel consuetudo legitimè præscripta, vel justa, & legitima causa excipit.

³ Excipiuntur autem complures, qui invitati ad testimonium dicendum cogi non possunt. Et ¹. quidem Parentes contra liberos, & vicissim liberi contra parentes, *can. si testes 3. §. parentes caus. 4. q. 3. l. parentes 6. C. de testib.* Ratio est, quia hæ personæ in Jure pro una, eadèmq; habentur, & ex parte parentis quidem obstat pietas erga liberos, in liberis autem reverentia erga parentes debita. Extenditur hoc etiam ad Ascendentes, & Descendentes in linea paterna, vel materna; nam & isti nomine Parentum, & Liberos veniunt, ut notat Gloss. *in l. cit. V. adversus.* Hiltrop. *p. 3. tit. 9. c. 3. n. 3.* Welenbec. *ff. de test. n. 3.* Gonzal. *in c. 11. b. t. n. 6.* Zœf. *hic n. 4.* Pirh. *n. 23.*

Excipitur in atrocissimis criminibus, ut Veneficij, Hæresis, læsæ Majestatis &c. tum enim, si alij testes haberi nequeant, admittuntur, & coguntur ad testificandum, ut advertit Farin. *prax. q. 54. à n. 161.*

⁴ ². Agnati, & Cognati, item Affines, *can. si testes cit. §. item Lege Julia l. Lege Julia 4. ff. de testib.* Ratio est, quia grave nimis est, ut quis contra suum sanguinem cogatur testimonium dicere. *Notanda*

tamen hic est differentia inter consanguineos, & affines; nam aliqui ita arctè conjuncti sibi sunt affinitate, ut sibi ad invicem instar parentum, & liberorum sint, ut focer & focrus, gener, & nurus, vitricus, & privignus &c. alij non ita. *Priores* ne quidem volentes admittuntur ad dicendum adversus se testimonium; *posteriores*, uti & alij consanguinei collaterales, licet ordinariè non possint cogi ad testificandum contra se in causa civili, vel criminali, volentes tamen admittuntur, saltem in causis civilibus. Competit autem hoc privilegium non compellendi testes consanguineos tantum consanguineis propinquis usque ad quartum gradum exclusivè, non autem remotioribus, ut cum alijs notat Farin. *q. 54. cit. n. 19. §. 23.*

³. *Uxor contra maritum, & vicissim.* Colligitur à fortiori ex *l. Lege Julia cit.* ubi referuntur plures personæ, quæ sunt respectivè tantum privilegiatæ. Imò constitutio istius Legis extenditur ad sponsum respectu parentis sponsæ, ut explicatur *l. in legibus 5. ff. de testib.* Item ad Liberos, & Patronos, *l. Lege Julia cit.* ibi *item ne liberto.* Excipitur tamen, si veritas aliunde haberi non possit; tunc enim hi, imò & consanguinei, atque affines cogi possunt ad testificandum, ut notat Abb. *in c. 1. b. t. n. 4.* Laym. *in c. 12. de testib. n. 6.* Vallens. *hic n. 6.* Engl. *n. 6.* quia privilegium, seu favor Juris hoc calu cessare debet, ne veritas occultetur.

Et universim in his, & alijs privilegatis consideranda est publica utilitas, vel detrimentum; nam publica utilitate sic exigente, personæ etiam privilegiatæ adigi possunt ad testimonium perhibendum, ita, ut ne Clerici quidem excipiantur, ut sumitur ex *can. quanquam 2. caus. 14. q. 2. & docet Abb. in c. 1. cit. n. 4.* Hiltrop. *c. 3. cit. n. 6.* Gaill. *l. 1. obs. 100. n. 15.* Haun. *tom. 5. tr. 4. n. 144.* Vall. *hic n. 7.* Sed tunc de Jure Canonico necesse est probari, quod testimonium hujusmodi privilegiatæ personæ necessarium sit, vel quod malitiosè se subtrahat; nam præsumitur se subtrahere non malitiosè, sed ob privilegium, quod ipsum habere constat.

Unde privilegiati à non privilegiatis in hoc differunt, quod hi, si testimonium ferre nolint, debeant ostendere se causam justam excusandi habere; alias coguntur, cum adversus ipsos sit præsumptio, quod ex prava affectione renuant. At privilegiati causam aliam excusantem afferre non debent, nisi privilegium, sed ipsis probari debet, quod testimonium eorum sit necessarium, & aliter veritas haberi nequeat. Excipe, si privilegiati testes adhiberi se passi fuerint in aliquo contractu, vel testamento; nam si postea super eo contractu, vel testamento lis Judicaria oriatur, non poterunt amplius munus ferendi testimonium in Judicio declinare super illo contractu, vel testa-

testamento: & Ratio est, quia ex quo liberè acceptarunt munus testis, videntur renuntiasse excusationi, seu privilegio huic Gloss. in l. inviti 8. V. non licet circ. fin. ff. de testib.

Quæritur 3. an omnes, qui compelli possunt ad testimonium ferendum, cogi possint, ut testimonium ferant coram Judice in loco Judicij? R. negativè; nam plures sunt, qui cogi possunt simpliciter ad testificandum, non tamen compelli possunt, ut testificentur coram Judice causæ, vel in loco Judicij.

Tales sunt 1. *privilegiati ob senium*, si sic sint majores 70. annis; nam hi vocati ad testificandum non coguntur personaliter accedere ad Judicem, etiamsi veritas aliter sciri nequeat, nisi per ipsos, sed ipse Judex personaliter accedere ad eos debet pro testimonijs recipiendis, vel si eum istud non deceat ob dignitatem personæ, tum demum mittere debet Notarium, vel alios idoneos. Idem dicendum de *infirmis*, & aliter impeditis c. siqui 8. de testib. l. inviti 8. ff. eod.

2. *Paupertate depressi*; nam hos verecundia exire prohibet c. siqui cit. Extendit hoc Henr. Canif. in c. cit. n. 2. etiam ad mulieres ob sextis verecundiam c. mulieres 2. de Judic. in 6.

3. *Longè distantes*, tametsi sint intra territorium Judicis, sub quo causa agitur. Si sint extra territorium constituti, Judex causæ scribere potest Judici loci, in quo testes degunt, & petere, ut suo nomine, ac vice recipiat depositiones testium, sibi que obfignatas transmittat c. constitutus 3. de fide juss. & Novell. 90. c. 5.

4. *Militēs*, qui in expeditione sunt, ij, qui cum Magistratu Reip. causâ absunt, & generaliter illi omnes, qui quomodocunque, vel qualitercunque sive ratione officij, sive aliunde ad Judicem venire impediuntur, quales fortè sunt ij, qui propter Religionem se loco movere nequeunt, qui manicis, & compedibus vincti sunt, qui in publico sine dedecore comparere non possunt.

5. *Personæ egregiæ*, prout constat ex l. ad personas 15. ff. de Jurejur. & l. constitutio 16. C. de testib. Proceditque hoc, sive sint Ecclesiasticæ, ut Cardinales, Episcopi, Abbates &c. sive Sæculares, nimirum Principes, Electores, Duces, Comites, Barones, & Nobiles, maximè si sint Imperio immediatè subjeçti, aut in aliquo Officio dignitatem annexam habente constituti. Isti depositiones suas scriptis consignant, & clausas postea ad locum Judicij mittunt.

6. Idem de *Doçtoribus* sentiendum l. Medicos 6. C. de Professor. Gloss. in l. ad personas cit. V. ad personas, ubi id extendit ad eorum familiam, & liberos: quod tamen consuetudine non servari refert Farin. prax. q. 77. n. 217. Extendit tamen hoc potest ad *Licentiatos*, ut qui in materia favorabili habentur pro Doçtoribus, ut alijs cit. notat König

hic n. 7. *Excipiuntur causæ criminales*; nam in his Judex ipse testem audire debet propter rei gravitatem Auth. apud eloquentissimum C. de fid. instrum. Et hinc magis decet, ut tam isti, quam aliæ personæ egregiæ, nisi emittens sit valde illarum dignitas, ad Judicem se conferant, quàm Judex ad ipsas, Abb. in c. siqui cit. princ. Felin. ibid. n. 2. cum alijs.

Præterea circa personas egregias adhuc notandum est, quòd etsi absolutè & generaliter renuntiare huic privilegio nequeant, ita, ut illud amittant, cum non personæ, sed dignitati concessum sit, possint tamen non tanquam ex obligatione, sed ex libera voluntate, semel, aut iterum, vel etiam sæpius se sistere Judici personaliter ad examen, ut notat Farin. q. 77. cit. n. 241. & ex hoc Pirh. tit. præc. n. 191. & ratio est, quia sic comparere ejusmodi personis in Jure non reperitur prohibitum. Videantur Marant. de Ord. Judic. p. 6. tit. de test. product. n. 6. Gaill. l. 1. obs. 102. n. 4. Hiltrop. c. 3. cit. n. 3. Wesenb. ff. de testib. n. 3. Haun. tom. 5. tr. 4. n. 144. Henr. Canif. in c. 8. de testib. n. 2. Laym. ibid. n. 1. Barbof. n. 1. § seqq. Wagn. in c. 1. b. tit. V. compellas, Pirh. hic n. 20. Engl. n. 7. König n. 6.

Quæritur 4. an ad testificandum compelli possint etiam Clerici, & Religiosi? R. cum distinctione; nam a *Judice Laico* ad testificandum adigi in quacunque causa sive civili, sive criminali nequeunt, prout sumitur ex *can. statutum 38. caus. 2. q. 6.* & docet Laym. in c. 12. de testib. n. 2. Haun. tom. 5. tr. 4. n. 147. Pirh. hic n. 24. König n. 8. Wiest. n. 8. & apud hos alijs. Ratio est, quia cogere testimonium dicere est actus Jurisdictionis, quæ deficit in Laico respectu Clericorum. Accedit, quia testes jurati esse debent. Clericus autem coram Judice Laico, absque Episcopi sui licentia, jurare non debet *can. nullus 22. caus. 22. q. 5.* & ibi Gloss. V. Laico. Si tamen necessitas postularet, quia aliàs tam idonei testes haberi nequeunt, etiam Clerici ad testificandum compelli possunt *can. quanquam 2. & ibi Gloss. V. occultetur caus. 14. q. 2. Gaill. l. 1. obs. 100. n. 15. § 16. Farin. prax. q. 78. n. 77. Pirh. hic n. 24. König n. 9.* Et tali casu, vel ipsemet Episcopus rogatus à sæculari Judice examinabit Clericum, ejusque depositiones ad sæcularem Judicem mittet, vel si ita videbitur, ad eundem mittet ipsummet Clericum, ut coram eo, sicut Clerici solent, juramentum, ac testimonium edat. Quodsi tamen Clericus, vel Religiosus absque licentia sui Superioris à Judice sæculari, parte nihil opponente, ad testimonium cogatur, vel admittatur, valet hujusmodi testimonium, ut communiter tradunt DD. quia nullo Jure testimonium hujusmodi irritum dicitur: hinc volentes admitti possunt.

A *Judice Ecclesiastico*, & suo ad testificandum cogi etiam Clerici, & Religiosi possunt,

sunt, ut constat ex c. cum super 2. h. tit. ubi istius, ad testimonium perhibendum in Jus vocantis, præcepto non obedientibus intentantur poenæ Suspensionis, Excommunicationis, & Depositionis. *Excipitur*, nisi agatur causa Ecclesiæ, cujus sunt Beneficiati, & membra; nam cum hæc instar matris ipsidem sit, non facile cogendi sunt, ut contra eam deponant etiam coram Ordinario suo, nisi in defectum aliarum probationum arg. l. lege Julia 4. ff. de testib. Abb. in c. 12. ibid. n. 2. Laym. in idem cap. n. 5. Pirh. hic n. 25. König n. 8. *Excipe*, nisi ipsimet velint; tunc enim admittendi sunt. *Neque obstat*, quod Clericus censeatur filius esse respectu suæ Ecclesiæ; filij autem contra parentes, & vicissim nec volentes admittuntur; nam statutum, quod prohibet filios testificari contra parentes, non debet extendi ad filios Spirituales: & ratio est, quia Edictum de testibus prohibitorium est ejus, quod Jure concessum est, & hinc strictam interpretationem habet, nec extendendum ultra casum expressum.

13 Quaritur 5. in quibus causis testes cogi possint ad deponendum testimonium? *n.* in causis tum Ecclesiasticis, tum Sæcularibus, in civilibus, & criminalibus, saltem civiliter intentatis. Ita communiter DD. omnes. *Proceditque hoc*, etiamsi quis jurasset se non dicturum contra alium testimonium, ut habetur c. pervenit 4. h. tit. & c. intinavit 18. c. constitutis 45. de testib. Ratio est, quia Lex Charitatis obligat ad testimonium ferendum pro proximo, imò etiam Lex Justitiæ, si Superior ita jubeat, dum modo ille Jus habeat examinandi testes, seu Juridicè, & legitime interroget, ut docet S. Thom. 2. 2. q. 70. art. 1. in Corp. cum igitur testimonium denegari non possit absque peccato, & quidem ex genere suo mortali, sequitur, quod Juramentum de non ferendo testimonio, seu celanda veritate non sit obligatorium, nec servandum, utpote quod contra bonos mores, & in præjudicium tertij, ac detrimentum Reip. tendit. Neque opus est, ut sic jurans, antequam testimonium ferat, absolvatur à Juramento, cum illud non teneat. Consultum tamen erit eo casu, ut Judex prius declaret, tale Juramentum non valere, vel etiam juramentum ad cautelam à Juramento absolvat, ne videatur perjurum ad testimonium dicendum admittere.

14 Plures tamen sunt casus, in quibus cogi testis etiam non privilegiatus nequit ad dicendum testimonium. Et quidem 1. si crimen sit occultum, de quo ex indicij nulla publica suspicio est, nec præcessit infamia, quamvis forte duobus, vel tribus cognitum sit, nisi crimen illud perniciosum sit; quia Judex eo casu non interrogat Juridicè. Farin. prax. q. 78. n. 121. 2. Si illud in secreto sit ipsi commissum, nisi vel

aliunde cognitum, vel in futurum perniciosum sit, ut dictum est Tit. præc. n. 75. 3. Si interrogatus sciat factum Titij, de quo interrogatur, nullum continere peccatum, v. g. quia trajecit hominem putans esse terram, vel quia justæ defensionis causâ occidit &c. nam interrogatio Judicis supponit commissam culpam: unde interrogatus rectè negare potest factum Titij sibi notum esse. Less. l. 2. de Just. c. 30. n. 50. 4. Si testis, vel suis grave damnum immineat ex testimonio; nemo enim hujusmodi officia tenetur præstare cum gravi suo, vel suorum damno, nisi crimen sit publico noxium, quod alio modo impediri non potest. 5. Si quis deposuit ad probandam Exceptionem dilatoriam; nam hic non potest admitti, & multo minus cogi ad testificandum super causa principali c. de 29. Rubr. præc. Ratio est, quia testis iste juravit tantum se dicturum veritatem super tali exceptione, non autem se dicturum veritatem super causa principali: ergo non potest super illa deponere; quia testis deponens sine Juramento nihil probat: imò non potest jurare, quòd velit deponere super causa principali; quia hoc ipso, quòd probare velit super Exceptione dilatoria, vult impedire processum super causa principali. Videantur Less. c. 30. à n. 45. Laym. l. 3. tr. 6. c. 4. n. 8. Pirh. hic n. 12. Engl. tit. de testib. n. 5. & ab his cit.

Quaritur 6. an testis cogi possit ad dicendum testimonium etiam in causis criminalibus criminaliter intentatis? *Negant Innoc. in c. 1. b. tit. n. 2. Abb. ibid. n. 5. in fin. Imol. n. 2. Vivian. 7. in causa civili in fin. & in c. 10. 7. sed in criminali, Barbof. ibid. n. 2. Laym. in c. 3. n. 6. Wagn. in c. 11. not. 1. Farin. prax. q. 78. n. 115. Pirh. n. 11. Sannig c. 8. n. 1. & alij apud istos. Suffragari videtur 1. c. super eo 3. h. tit. ubi generaliter dicuntur testes monendi, non verò cogendi ad testimonium ferendum. 2. c. dilectorum 10. eod. ubi dicuntur cogendi testes, præterquam super criminibus. 3. Ratio; quia in causa criminali, quando agitur de condemnatione alicujus, etsi veritas occultetur, nulli ex hoc damnum speciale nascitur, vel si periculum accusatori imminet, curandum non est, quòd ipse in hoc periculum se spontè conjecerit. 4. Quia hujusmodi testimonio occasio præbetur odio, & inimicitiz inter accusatum, & testes: imò inhumanum, & à Christianæ lenitatis ratione alienum videtur esse ad poenam alterius, præsertim mortis, aut mutilationis membrorum testificando cooperari.*

Affirmativam defendunt Host. in 16 Summ. h. tit. n. 2. Clar. S. fin. q. 24. n. 21. Guazzin. Reor. defens. 14. c. 11. n. 1. Gonzal. in c. fin. h. tit. n. 8. Zoesl. hic n. 2. & ff. eod. n. 9. Vallens. n. 3. König n. 10. Wiesel. n. 4. allegantque praxim Curiarum, præsertim Romanæ. Nituntur varijs Juris Canonici-

nonici textibus *c. pervenit 4. h. tit.* ubi in crimine Simoniae, & adulterij; *c. super his 8. § c. cum contra 9. eod.* ubi in crimine falli; *c. fin. ibid.* ubi in crimine conspirationis in Episcopum testes ad testimonium dicendum compulsi sunt. Rationem dant, quia Reip. interest, ne crimina maneat impunita; cui accedunt aliae communes cum causa civili, ne veritas occultetur *can. fin. caus. 14. q. 2.* ne per defectum testium pereat Justitia *c. fin. cit.* ne malus, ut bonus aestimetur *c. cit.*

17 Utrique sententiae dandum aliquid, & distinctio facienda inter Jus Canonicum, & Civile; nam de Jure Civili certum est indifferenter testem non privilegiatum cogi ad testificandum posse, sive in causa Civili, sive in Criminali *l. constitutio 16. C. de testib.* De Jure Canonico autem dico cogi testes ad deponendum in causa criminali solum posse in sequentibus casibus. 1. Si veritas aliter cognosci non possit; alia crimina relinquenter impunita. 2. Si testis malitiose se subtrahat a ferendo testimonio, aut pars adversa malitiose impediatur productionem testium; quia nemo Instrumenta (quorum appellatione etiam testes continentur) subtrahere Adversario debet. 3. Si de crimine agatur per modum inquisitionis, ne indignus v. g. ad Praelaturam promoveatur; quia tunc Judex procedit ex officio, & non nisi praecedente infamia criminis; & conf. legitime interrogat. 4. Si agatur de crimine non directe ad poenam, sed per modum exceptionis ad repellendum actorem, vel testem a Judicio, aut testimonio; quia adversus criminofum est praesumptio falsitatis, conf. eo admisso, periculum esset, ne per falsos testes innocens oppressus damnetur. 5. Si in causa criminali testis producat a reo ad innocentiam suam probandam; quia eo casu tenetur testificari etiam non requisitus. 6. In criminibus exceptis, & in futurum perniciosis, ut laesa Majestatis, haeresis, Simoniae, conjurationis &c. quia nequeunt sine periculo dissimulari, & reticeri. 7. Denique universim in omni eo casu, quo veritas sine gravi peccato celari non potest.

18 In his ergo casibus concedo compelli testem posse ad testificandum in causa criminali; in caeteris nego. Et hanc puto mentem fuisse Authorum negativae sententiae. Neque plus probant argumenta sententiae affirmantis; nam textus *cit.* loquuntur potissimum de criminibus in futurum perniciosis, vel intelligendi sunt, ubi veritas aliter cognosci nequit. *Ad rationem adjectam* dico, non interesse Reip. ut omnia crimina propalentur, sed tantum illa, quae in futurum sunt noxia, & nisi punirentur, ob impunitatem audacia hominum perditorum cresceret.

Quaeritur 7. an testis, si in causa sanguinis contra reum coactus testificetur, istius morte secuta, irregularitatem contrahat? *Certum est 1.* Clericum irregularem fieri, si testis sit in causa sanguinis contra reum; quia hic cogi ad deponendum in ea causa non potest, cum illud sit eidem prohibitum a Jure *per can. his a quibus 30. caus. 23. q. 8.* ubi Clericis Judicium sanguinis prohibetur, cui Judicio multum cooperatur testis.

Certum est 2. irregularem fieri Laicum voluntarie testificantem in causa criminali, si ex testificatione ejus sequatur mors, vel mutilatio; quia morti vel mutilationi cooperatur. Neque illi prodest protestatio; quia hoc protestationis beneficium solum conceditur propriam causam defendenti *c. Praelatis 2. de homicid. in 6.* quod in teste procedere non potest, quippe qui non in propria, sed in aliena causa testatur.

Procedit igitur quaestio tantum de Laico aspirante ad Clericatum, & ad testificandum in causa sanguinis per jussu Judicis coacto. In qua affirmativa, sc. Irregularitatem ab eodem incurri, videtur colligi ex eo, quod neque tabellionem, aliosque Justitiae ministros, & ipsum Judicem ab Irregularitate excuset necessitas, & obligatio officij sui, qua concurrunt ad Rei condemnationem, & supplicium. Igitur neque excusabit testem necessitas ex Judicis precepto orta.

Sed non minus probabiliter teneri potest sententia negativa, cum non destituitur autoritate, & ratione: *authoritate* quidem, quia illam defendunt Coninck *D. 18. dub. 10. n. 96.* Bonac. *de Censur. D. 7. q. 4. p. 3. n. 8.* Pal. *tr. 29. D. 6. p. 14. §. 3. n. 3.* Gonzal. *in c. fin. n. 10.* Wiest. *hic n. 11.* Sumitur *ex c. tua nos 19. § ad ultimum de homicid.* ubi Innocentius III. declaravit ab Ordinibus suscipiendis non impediri Scholarem, qui requirenti Judici subministravit signa, comprobantia delictum latronis, etsi is postea ex his indicijis condemnatus, mutilationem sit passus. *Ratio est*, quia

si irregularitatem incurreret, eam incurreret ex defectu Christianae lenitatis. Atqui defectum istius dici nequit habuisse ille, qui non liberè, & spontè, sed judicialis coactionis necessitate compulsus testimonium dixit. Ergo &c. *Conf.* quia non est credibile Irregularitatem ab Ecclesia impositam actui testificationis, non ex officio voluntarie suscepto, sed legitimi Superioris justo precepto urgente, debito ex Obedientia & Jure naturali.

Ad argumentum contrarium nego paritatem; quia necessitas, quam habet Tabellio, Judex, & Ministri Justitiae, funda-

tur in propria illorum voluntate, quâ ejusmodi munus in se receperunt: tale quid

nihil reperitur in teste coacto ad testificandum.

TITULUS XXII.

De Fide Instrumentorum.

Altera species Probationis sunt Instrumenta. Porro Instrumenti nomen ab instruendo dicitur; quia instruit causam: dupliciter autem accipitur. 1. Latè & generaliter pro omni eo, quo causa in Judicium deducta instrui, ostendi, vel probari potest: quo sensu nomine Instrumentorum etiam comprehenduntur testes, imò quavis alia probatio, per quam causa, & notitia Judicis instruitur, ut innuitur l. instrumentorum 1. ff. de fid. instrum. & docet ibidem Wesenbec. n. 1. 2. Magis strictè, & propriè sumitur pro qualibet scriptura, quæ fidem rei, quam confirmat, Judici facit,

& causam instruit, sive contineat privilegium, sive contractum, sive dispositionem ultimam, sive aliquid aliud; nam super quavis materia fieri Instrumentum potest. Et hæc est propria hujus loci acceptio Instrumenti. Definitur, quòd sit scriptura ad probationem alicujus rei facta. Wesenbec. ff. h. tit. n. 1. cit. Pax Jordan. l. 14. tit. 20. n. 2. Wagnerec. in Rubr. hic not. 1. König n. 3. Sannig c. 1. n. 2. & quoad rem consentiunt DD. reliqui. Dividitur in Instrumentum Publicum, & Privatum; hoc verò in Authenticum, & non Authenticum: de quibus cum amplior fieri sermo debeat, idcirco fit.

§. I.

De Instrumentis Publicis.

SUMMARIUM.

2. Definitio, & divisio Instrumenti Publici.
3. 4. 5. Requisita ex parte Notarij, ut legitimum sit.
6. 7. In quo negotio possit confici?
8. 9. Quam vim habeat extra territorium constituentis?
10. Vel confectum à Notario existimato?
11. An si Notarius falsum Instrumentum fecit, valeant alia postea rite confecta?
12. 13. 14. Requisita ad Instrumentum ex parte formæ.
15. 16. 17. Quæ ex his pertineant ad substantiam Instrumenti?

18. 19. Quomodo factum, seu negotium in ea de scribi debeat?
20. Quis rogare Notarium pro Instrumento conficiendo?
21. An semper requiratur, ut Notarius interfuerit actui, de quo conficit Instrumentum?
22. 23. Quantum probent Instrumenta Publica?
24. 25. 26. 27. Quid Protocollum?
28. & seqq. Quid Copia Publicorum Instrumentorum?

Instrumentum Publicum communiter definitur esse illud, quod publica auctoritate factum, atque firmatum est. Hoc iterum duplex est. Primum appellatur Protocollum, quæ est Summaria quedam, & succincta, seu brevis actus gesti annotatio memorie causâ facta, ex quo postea Instrumentum in solemem formam redigitur: unde etiam Imbreviatura dicitur. Alterum vocatur Transumptum, estque Instrumentum Authenticum Originale, quod ex Protocollo sumitur, & debitâ formâ, seu cum requisitis solemnitatibus conficitur, in quo res gesta non summarie, sed plenè exponitur. Ex hoc sæpe transcribitur ob varias causas infra indicandas Exemplum, quod vulgò Copia dicitur, & nihil aliud est, quàm Originalis Transcriptio. Porro Instrumenti Publici nomine, cum simpliciter dici-

tur, potissimum venit ipsum Originale: de hoc

Quæritur 1. à quo confici debeat Instrumentum Publicum? R. confici debet manu Tabellionis, seu Notarij publici; nam huic Instrumentorum confectio ex officio incumbit, cum sit persona publica ad hoc à Rep. constituta.

Dub. 1. quid requiratur ex persona Notarij, ut Instrumentum ab eo confectum pro legitimo haberi debeat? R. 1. requiratur, ut sit persona idonea. Ut talis sit, requiratur 1. ut sit Laicus; nam Clerici, saltem in SS. Ordinibus constituti, non possunt exercere officium Tabellionatus c. sicut 8. ne Cleric. vel Monach. &c. 2. Ut sit legitimo Matrimonio natus. Sylvest. V. Tabellio n. 2. 3. Ut sit liber, non servus: si tamen publicè existimetur liber, est